Tečaj XV. **NOVICE** List 17.

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 28. februarija 1857.

Posebnega priporočila vredne jablane.

Po Kalchhauser-ji, vertnarji dunajske kmetijske družbe.

Kdor si zasaja novih drevés, mora vediti: kaj bo vsadil. Le kar je dobro, naj se sadí. Izmed jablan morem, zraven več druzih, priporočati posebno sledeče vsakemu zvedenemu sadjorejcu dobro znane:

Kosmač Bredški (Reinette von Breda), sirov dober in posušen; posebno kmetu ga morem priporočiti; zorí (medí se) mesca grudna in se derží do spomladi.

Kosmač Kanadški (Reinette von Canada), prav dobro jabelko in rado rodovitno, zorí in se derží kakor uno; da bi se saj povsod zasadilo.

Gansdonški zlati kosmač (Gansdonker Goldreinette), za vsako rabo prav dobro jabelko, pa se ne smé prezgodaj z drevesa vzeti; zorí kakor una dva kosmača.

Dilov kosmač (Diel's Reinette), sirov posebno dober; je kmali rodoviten; zorí in se derží celo zimo kakor une in je vredno, da se obilo zasadí.

Krasni kosmač (Pracht-Reinette), kaj žlahen sad in zeló rodoviten; da bi ga povsod sadili! Zorí še le mesca svečana in se dober ohrani celo leto.

Angležki rudeči zimski parmênec (Englische rothe Winter-Parmäne), je lepo in posebno dobro jabelko, ki bi se ne imelo v nobenem vertu pogrešati; zorí o vseh Svetih in je dolgo dobro.

Debeli Kaseljski kosmač (Die grosse Casseler Reinette), izverstno jabelko sirovo vžito ali kuhano; je neizrečeno rodovitno in vredno, da ga vsak sadjorejec ima v svojem vertu; zorí mesca listopada in se derží celo zimo.

Kraljevski rudeči kratkoreceljnik (königlicher rother Kurzstiel), posebno dobro jabelko za kuho, zelo rodovitno, zorí h koncu listopada in ostane dobro celo zímo.

Ribstonski pepínec (Ribston's Peppin), kaj izversten angležk sad, posebno rodoviten, zorí o vseh Svetih in se dolgo derží.

Krajterjev kosmač (Kreuter-Reinette), žlahno jabelko sirovo vžito in kuhano, posebno rodovitno, zorí grudna in se derží do poletja.

Baumanov rudeči zimski parmênec (Baumanns rothe Winter-Parmäne) prav dobro, stanovitno in rodovitno zimsko jabelko.

Angležki robač (Englischer Kantapfel), zgodnje jabelko, dobro sirovo pa tudi kuhano; posebno rodovitno; zorí vélikega serpana, pa se ne derží dolgo.

Kalvilar beli poletni (Weisser Sauer-Calvill), prav dobro jabelko sirovo, rodovitno, zorí mesca vélikega serpana, pa se derží le 4 tedne.

Kosmač beli antiljski (Weisse antillische Winter-Reinette) lepo in dobro jabelko sirovo vžito; zeló rodovitno in posebnega priporočila vredno; zorí mesca grudna in se dobro ohrani do sušca.

Rožmarinar beli laški (Weisser italienischer Rosmarinapfel), lep sad in dober sirov in posušen, rodoviten, zorí mesca grudna in se derží čez zimo; — ravno to veljá tudi od rudečega rožmarinarja.

Tofelj beli zimski (Weisser Winter-Taffetapfel), dobroznano jabelko, zeló rodovitno in na vsako stran hvale vredno.

Muškatni kosmač (Muscat-Reinette), posebno dobro jabelko tudi sirovo povžito in vredno, da bi se prav razširilo, ker je tudi zeló rodovitno; zorí mesca grudna in se ohrani do poletja.

Rudeči zimski kalvilar (rother Winter-Calvill), debelo, kaj lepo jabelko, pa tudi dobro, zorí mesca oktobra in se derží celo zimo.

Grofenštajnar (Grafensteiner Apfel), debelo, lepo, posebno dobro jabelko, zorí izzačetka oktobra in se derží do novega leta; da bi teh jablan pač vsak sadjorejec imel!

Rožni kalvilar (Rosen-Calville), izverstno jabelko, ki se dolgo derží.

Kalvilar velikonočni (Oster-Calville), zavolj prijetnega sladkega okusa zeló obrajtano jabelko sirovo in kuhano, je rodovitno, zorí mesca listopada in je dolgo dobro.

Kalvilar beli zimski (Weisser Winter-Calville), staroznano in po pravici za mizo in kuho zeló obrajtano jabelko, posebnega priporočila vredno, zorí mesca grudna in se derží do pomladi.

Princesnik žlahni (Edler Prinzessin-Apfel), lepo in dobro jabelko sirovo in kuhano, zeló rodovitno, zorí mesca grudna in se derží celo zimo.

Kirkesova lepa liberna ali rambúr (Kirkes schöner Rambour), kaj lepo in prijetno zimsko jabelko, zorí h koncu listopada in se derží celo zimo.

Janežnik rudeče pisani (Gestreifter Anis-Apfel), posebno lepo in okusno zimsko jabelko, ki se derží celo zimo.

Pepinec rumeni Ingestriški (Gelber Peppin von Ingestrie), posebno rodovitno, lepo in dobro jesensko jabelko, ki zorí h koncu vélikega serpana in se ohrani do mesca grudna. Podobno je nekoliko zlatorumenemu pepinu.

Pepinec angležki zlatorumeni (Englischer Gold-Pepping), slavnoznano jabelko, za na mizo in kuhinjo posebno dobro, zeló rodovitno, se derží celo zimo.

Anananasni kosmač ali kraljevsko jabelko (Ananas-Reinette) posebno dobro, rodovitno, do poletja terpeče.

Kosmač šampanjski (Champagner Reinette), posebno žlahno jabelko za na mizo, pa se ne smé prezgodaj obrati, zorí mesca grudna in se derží do pozne pomladi.

Franklinov zlatorumeni pepinec (Franklin's Gold-Pepping), zeló obrajtano zimsko jabelko, zelo rodovitno, se derží celo zimo.

Kosmač Novo-Jorški (New-York-Reinette), prav dober sirov in kuhan, zorí mesca listopada in se derží pozno do pomladi.

Svetli tiroljski kosmač (Tiroler Glanz-Reinette), posebno dobro jabelko, se derží celo zimo.

Dilov kosmač (Diel's Reinette), zeló obrajtan za na mizo, lep, rodoviten, zorí mesca grudna in se derží do spomladi.

Gajgerjeva princesinja Augusta (Geiger's Prinzessin Auguste), izverstno lepo, dobro in rodovitno jabelko, zorí mesca listopada in se derží do spomladi.

Debeli angležki kosmač (Grosse englische Reinette), posebno lep in dober, rodoviten, zorí grudna in se derží do poletja.

Mošaucigar zimski in žlahni (Winter- und edler

Borsdorfer), za vsako rabo kaj dobra sadova, zoríta mesca oktobra, in se, dobro shranjena, deržíta do poletja.

Rožmarinar beli laški (Weisser ital. Rosmarinapfel), hvale vreden za vsako rabo, se derží do svečnice.

Kosmač pikasti (Perl-Reinette), lep in posebno dober za vsako rabo, se derží dolgo in je zeló rodoviten.

Verseljski kosmač (Versailler Reinette), za vsako rabo velike hvale vreden, se derží do poletja.

Pepinec sivi Parkerjev (Parkers grauer Pepping) za vsako rabo izversten sad, zlo rodoviten in stanoviten.—

Nekteri se bojo čudili nad temi imeni in bojo rekli: saj bi si rad omislil teh jabelk, al odkod jih dobiti s tako čudnimi imeni? Tem odgovorimo, da vsaka bolja drevesnica ima saj veči del teh jabelk, in če vseh ena nima, jih ima druga. Tudi sadna razstava leta 1847 v Ljubljani je pokazala, da večidel teh plemen in še več drugih dobrih imamo že tudi na Krajnskem, kar se lahko vidi v tistih bukvicah, ki so pod imenom „slovenski vertnar“ bile leta 1848 „Novicam“ kot doklada priložena. Kar pa se tiče sadnih imen, je bila že takrat tista domača mešanca zaveržena, po kteri se v vsakem kotu to in uno jabelko, ta ali una hruška itd. drugač imenuje. Treba je, da se poprimemo tistih imen, ki so ustanovljene po vsem svetu in da se razumemo. (Allg. L. u. F. Z.)

Še nekaj od dunajske razstave.

V listu 15. je „novičar“ že povedal, da dunajska razstava se bode še razširila s tem, da se bo v njo vzelo tudi vse to, kar kmet v svojem gospodarstvu ima in za hišne in poljske dela potrebuje, kar vživa, v kar se oblači itd., tedaj v podobah izrisane kmečke hiše, hlevi, pôdi itd., izmed pohišja: stoli, mize, pečí, svetilnice, koši, pehari, jerbasi, kuhinska lončena in lesena posoda vsake sorte itd., izmed obleke: blago, iz kterega se domača obleka izdeluje in obleka sama, kakor kape, jopiči, hlače, škornjice, čevlji itd., izmed živeža: žito, moka, maslo, sir, vino, ol, kis itd.

Da pa teh rečí ne pride preveč skupaj, se bojo le posamezne od vsake vzele. Kdor pa karkoli teh rečí želí na Dunaj poslati, mora zadnji čas do konca prihodnjega mesca sušca dunajskemu odboru napovedati, kaj bo poslal. Za vse druge stvarí je pa, kakor naši bravci že vejo, zadnji čas napovedbe 1. dan sušca.

Dežele avstrijanskega cesarstva,

njih velikost, stanovavci in marsikaj druzega *).

(Dalje.)

4. Število stanovavcov po raznih stanovih.

	Duhovnov.	Plemenitnikov	Uradnikov in druge gospôde.	Obertnikov, rokodelcov, umetnikov,	Kmetov,	V nobenih poprejšnih verst spadajočih.
V Avstrii n. An.	2428	2759	9924	26823	59931	254655
V Avstrii p. An.	1157	376	2078	8438	30191	161868
Na Solnograšk.	383	101	791	1537	5768	33729
Na Štajarskem	1587	1197	2711	4754	45865	208807
Na Koroškem	544	459	759	1562	15793	63114
Na Krajnskem	678	130	924	378	30155	94929
Na Terž. in Gor.	910	933	1846	8488	12842	136262
V Tir. in Vorarl.	3930	1943	4034	6536	47764	168596
Na Českem	4410	2360	10705	37467	134543	945082
Na Marskem	1890	807	3707	15168	57961	377956
Na Šlezkem	379	232	878	456	8132	102797
V Gal. in Krak.	4327	23603	6135	1323	294072	786972
V Bukovini	329	1560	504	19	25823	62800
V Dalmacii	1314	326	1322	3076	22508	83727
V Lombardii	9445	3400	15573	161751	466698	186293
Na Benečansk.	7043	4020	11192	60753	364057	232208

*) V listu 15., kjer je v decimalnih številkah velikost celega cesarstva in posamnih kronovin razložena, prosimo tiskarski pogrešek popraviti in namesto 11 milijonov in 59.390 avst. štir. milj brati „11.593·90 avst. št. m.“, pri številkah velikosti posameznih kronovin pa pičico si misliti povsod pred predzadnjo številko v sredi gori, na priliko: namesto 34.449 popraviti 344·49.

Za Ogersko, Vojvodino, Erdeljsko, Horvaško in Slavonsko se leta 1851 ni še na drobno vedilo število različnih stanov; pa tudi v gori popisanih deželah ni število to prav natanko. Tudi mladína do 19. leta in pa ženski spôl ni v tem številu zapopaden.

5. Število ptujcev in ptujk v posameznih avstrij. deželah.

	Iz drugih avstr. dežel:	Iz unanjih dežel:
V Avstrii (Estrajh) pod reko Anižo	293520	22258
V Avstrii (Estrajh) nad reko Anižo	33621	1818
Na Solnograškem (Salcburškem)	5206	1006
Na Štajarskem	84472	1216
Na Koroškem	39778	194
Na Krajnskem	8843	124
Na Teržaškem in Goriškem	30780	2893
V Tirolih in Vorarlberškem	—	—
Na Českem	228859	2632
Na Marskem	61628	792
Na Šlezkem	6272	1156
V Galicii in Krakovem z okolico	49062	2203
V Bukovini	6217	93
V Dalmacii	5433	330
V Lombardii	—	—
Na Benečanskem	—	—
Na Ogerskem	349952	2734
V Serbski Vojvodini in Tem. Banatu	48251	535
Na Horvaškem in Slavonskem	28414	325
Na Erdeljskem (Sedemgraškem)	41677	524
V Vojaški Granici	8337	323

(Dalje sledí.)

Jezikoslovne drobtinice *).

Iz Tersta. Gosp. vredniki Vodnikovega besednjaka storijo prav, da po „Novicah“ zvedavajo, kako bi se nekteri nemški pregovor na slovensko prelil [1]). Vendar se mi dozdeva, da se slovenšini sila godí, kadar se za nemške privdarjene pregovore (gereimte Sprichwörter) tudi na Slovenskem vselej verstniki s privdarkom išejo, kakor smo lansko leto nekoliko izgledov novo posiljenih prigovorov brali [2]). Nemškemu: „Zum bösen Spiel eine gute Miene machen“, se v slovenskem jeziku dostikrat prav dobro podaja: „delo za plačilo vzeti“, ker se dostikrat sliši, kadar komu to spodletí, na kar se je zanašal: „kaj sem si hotel! vzel sem delo za plačilo“.

Kar smo unikrat iz Beča zvedili, da pomanjšavne končaje „ica“ samo tiste imena ženskega spola dobivajo, ki se na „a“ končajo, moramo temu pravilu majhno iznimko podstaviti, s ktero damo na znanje, da se na Štajarskem prav razumljivo izgovarja: kokóšica, častica, pestica, kóstica itd.

Besedico „pa“ nam južni Slavjani oponašajo, da jo tolikokrat brez potrebe rabimo, in v resnici se lahko dokaže, da naši pisatelji imenovano besedico med desetkrati devetkrat nepotrebno rabijo, kar jezik jako pači. — Mnogi pisci grešijo tudi v tem, da pisme „z“ v gerških ali hebrejskih imenih v slovenskem pisu v „c“ spremenijo, in pišejo n. pr. Caharija, Nacaret, namesto Zaharija, Nazaret.

Izreka: „da je kaj“ (na pr. v stavki: lepo je, da je kaj), ktero premnogi rabijo, kadar hočejo imenitnost ali posebnost kake rečí povzdigniti, je v kmetiških ustih popolnoma na svojem mestu, ker mu ni dano vse njene drobne

*) Došlo nam je od več straní „jezikoslovnih drobtinic“. Natisnili bodemo po versti, kar smo prejeli, da zvemo vse, obderžimo pa, kar je dobro in pravo. Vred.

posamesnosti našteti, kakor izobraženemu človeku. Zato se spodobi, da izobražen človek tisti „da je kaj“ razudi in ga bravcem natenko razloží [3]).

Da se k Vodnikovemu besednjaku sopet povernem, se iz tega, kar so „Novice“ poslednjikrat razglasile, dokod da je že natisnjen, lahko posname, da bo to delo še obilniše, ko je n. pr. Jagemanov talijanski besednjak, kterega je dr. Bolza leta 1838 v Beču izdal, kteri 4 debele knige obsega in za vsem 2998 straní šteje. Veselijo se tega dela res vsi slovenski književniki; pa koliko je vseh? — na perste se lahko preštejejo! Ali ga bojo ti zamogli pokupiti? Spod 10 gold. ga menda ne bo moč si en iztis omisliti. Razpečanju tako imenitnega dela bi že morala zdaj pot nakopana biti, po kteri bi se berž ko mogoče med Slovence spravil, to je, moralo bi se po Slovenskem uradno kaj takega za slovenšino ukazati, da bi vsi Slovenci, ki se med izobražene štejejo, potrebo takega besednjaka živo občutili, in da bi jih ta potreba silila si ga omisliti. Ako se to ne zgodí, ga bojo priprosti Slovenci in Nemci na vago kupovali [4]).

Dostavek vredništva. [1]) Tega niso „Novice“ nikdar želele! One poprašujejo le za nemško-slovenski del slovnika: ali je morebiti kak slovensk pregovor znan, kteri se ujema s tem ali unim nemškim (analog ist?) Saj je znano, da ravno pregovorov si je v vseh jezikih dosti podobnih. In le teh išemo, ne pa prelitih! — [2]) Da je bilo tudi nekoliko posiljenih v „Novicah“ natisnjenih, naj nihče ne misli, da pridejo zatega voljo v slovnik. „Novice“ nabirajo, vredništvo slovnikova pa izbira. — [3]) Tù moramo vprašati: zakaj to? „Da je kaj“ je národen izrek, je prost in veliko pomeni. Tudi izobražen Nemec ima svoj „wunderschön“, „göttlich“, „himmlisch“ itd. Dovolite tedaj tudi Slovencom njih krepki „da je kaj!“ — [4]) Koliko bo veljal? kdo bo kupoval novi slovenski (ne Vodnikov)? kdo more sedaj to soditi! Preuzvišeni gospod izdajatelj mu bojo ceno gotovo tako postavili, da si ga bo lahko vsak omislil, komur je za slovenski jezik mar, in da se ne bo na vago kupoval, ampak na cente prodajal. Delo bo res obširno, veliko, kakoršnega nima ravno vsak slovanski narod, in ravno to je, s čimur se bomo môgli ponašati Slovenci.

Ob priliki, ko smo popraševali za analogične slov. pregovore k nemškemu „Zum bösen Spiel gute Miene machen“ smo prejeli še sledeče: „Grenke molčé požerati (požreti)“, — „veliko jih je slišal, pa nobena ga ni zbodla — zgrela — ogrela — spekla“, — „precej mu je vrelo, pa mu vendar ni skipelo“, — „mu je kar po koži zletelo (pod kožo ali za kožo nič).

Da bi se kaka napačna beseda v željno pričakovani slovnik ne vrinila — nam pišejo čast. gosp. Kobe — Vam razložim v listu 10. omenjeno besedo „peršal“, ki je le spačena izrečba nekterih krajev, in je sostavljena iz predloga prez (brez) in šala. Nje pomen je „ohne Scherz“, „im Ernste“, na pril. „prez šal“, „prez šali“, ali „prez šale“ kaj misliš ti od tega?“

Žalostna prigodba v svarílo.

Bilo je letos ravno na večer sv. 3 kraljev, ko je nesrečen čevljar, znan po večjem delu Istre, od nekod jo pripihal, vès omamljen od žganjice. Namesto da bi bil šel na svoj dom, se podá naravnost v oštarijo, kjer se je prodajalo najboljše vino; tukaj izpraznuje kupico za kupico, ga ceha in vleče, da se še bolj ko je bil upijani. Kasno ponoči prikolovrati na svoj dom. Ker je to noč zeló merzlo bilo, si oskerbí (toliko se je še zavedel) živega oglja v čepinji. — Bog vé, je li ga ogljeni sopuh tako omamil, ali je tako zeló vinjen bil, da se mu postelja vname, pod pregorí, in nesrečni človek s posteljo vred v konobo (kelder) pade. Vès je bil opečen, noge in roke mu sožgane, da je groza bilo ga viditi. Narberžej je v postelji le malo slame bilo in v konobi tudi nič druzega, kar bi se bilo moglo vneti; ogenj tedaj ni dalje segel, in Bogu hvala! nobene druge nesreče ni bilo več. Drugi dan opoldne je še le neki otrok zapazil to grozovito prigodbo, ki je zagromela na ušesa vse okolice.

Ni treba, da bi dostavljali ti nesrečni prigodbi svarilnih besedí več; saj sama prigodba le preglasno ponavlja svoj vsigdar resnični klič: „Pijanec se spreoberne, kadar se zverne!“

Kratkočasno berílo.

Pravlica od Kuranta.

Marsikdo našincov dobro pozná basni (mitologijo) nekdanjih Gerkov in Rimljanov; basni njegovih očakov pa so mu celó ptuje, čeravno bi mu imele znameniteje biti od unih.

Hočem tukaj le o staroslovenskem božanstvu Kuranta nekoliko govoriti.

Stari Slovenci, dokler so še molikovali, so mislili, da je v začetku sveta presrečni vék bil: da je kruh na drevji rastel in da klasovje pšenično je bilo pol sežnja dolgo. Srečni ljudjé so bili dobri; pa kmali so se pokvarili in hudobni postali. Tedaj so sklenili bogovi svet pokončati. Silno je počelo deževati; cela zemlja je bila visoko z vodo pokrita. Vsi ljudjé so poginili, samo štirje so se rešili, da niso v strašni povodnji pokončani bili.

Od treh molčí povest; kako se je pa četerti strašni povodnji odtel, se vé. Bila je namreč na visokem hribu vinska terta, ki se je z veršičem neba tikala. Prijel se je četerti te terte in začel je v višino plezati. Kurant, pri starih Slovanih jako poštovani bog, to viditi, se razveselí, da mož na drevesu, njemu posvečenem, pomoči išče in se usmili revnega človeka. Berzo je jela voda odtekati in zemlja se sušiti. Rešeni človek mora Kurantu, svojemu rešitelju, obljubiti, da bo vedno dvé njemu svete želiši ljubil in nju plod rad vžival. Te želiši ste bile vinska terta in pa ajda. — Rešeni človek vzame v eno roko terto, v drugo pa ajdino štiblo, ter se podá po širokem svetu stanovanja iskat. Na bregovih jadranskega morja se ustanoví, od vinske terte, ki jo je v roki nesel, odseče šibo in vtakne jo z vso močjo v zemljo. Pri ti priči se strese vsa zemlja. In res je še dan današnji v Proseku zeló dobro vino, in tudi ajdo je vsejal. Njegovi sinovi so se razširili po Krajnskem. In še zdaj se živijo Krajnci večidel od ajde. Ti štirje povodnji oteti ljudjé so se v štiri dele sveta razdelili in zemljo zopet napolnili.

Molik Kurant je bil v veliki časti pri starih Slovenih. In sedanji pust je spomin starega Kuranta. Veliko navad o tem času je jako starih, skoraj vsaka ima svoj pomen. Od tod izvira, da se še zdaj po nekterih krajih pust velí Kurant. Molika Kuranta so si Slovani tako mislili, kakor Rimljani svojega „Baha“. — Bogu Kurantu je bil posebno torek posvečen, ín res je zadnji pustni dan v „torek“.

V nekterih krajih Kranjskega je navada, da pustni torek iz slame narejenega moža ali zapalijo ali pa v vodo veržejo. Tudi to je iz časov paganskih (ajdovskih). To pa ni podoba Kuranta, ampak „zime“. Ker je zadnje pustne dní zima že večidel pri koncu, so si napravljali stari Sloveni njeno podobo in jo sožgali. Ker se pa zima velikokrat poverne in še proti koncu hudo razsaja, so jo pa zopet čez kaše tri tedne v podobi kake slamnate žene prežagali. In še sedaj otroke, kadar je pol posta, pošiljajo gledat „babo žagati“ *). Še se spomnem, da sem mlad fantič brez kosila bil in gledal, kje bom to žaganje babe vidil.

Tako ima marsikaka stvar, ki se nam zgol le smešna zdí, svoj pomenek in vrednost starinarskega znanstva.

J. Bilc.

---

*) O tem in božanstvu Kurantu naj se primeri gosp. Terstenjakov članek v l. Nov. Vred.

Novičar iz raznih krajev.

Pred odhodom Nj. Veličanstev iz Milana se pričakujejo po dopisu v „Wien. Zeit.“ še važni oklici novih uredb; zatega voljo, pravijo, se je svetli nadvojvoda Ferd. Maks sopet v Milan podal. — Govorí se sicer (ali je gotovo ali ne, ne vémo), da imata presv. Cesar in Cesarica 12. marca v Postojno in pa v Ljubljano priti. — Iz Milana se piše „Triest. Zeit.“ 24. dan t. m. sledeče: „Ko že povsod norčavemu pustu kljenka, vrè k nam še le iz vseh krajev obila množica, ki želí pustne veselice do zadnjega kančika poserkati. Sv. Ambrozi je milaneški škofii podaljšal pust do sabote, in ko je drugod pepélnica in post, je pri nas največji pustni sejm, kterega so letos mali kramarji toliko željniše pričakovali, ker jim plemenitaži srednje verste in premožna gospôda, vsem veselicam slovó davši, niso dali dosti skupiti. Ljudstvo pa je židane volje, da je kaj; plesiša vse polne tako, da šeme (maškare) morajo svoje burke uganjati tudi po ulicah in oštarijah“. — Ker že od pusta govorimo, naj povémo še, kar gosp. Bruno, duhovnik velike dunajske norišnice, kjer so tudi pustno nedeljo velik ples (bál) napravili, v „Volksfr.“ piše od tega bala. Izmed 400 norih je gosp. vodja 220 dovolil se udeležiti pustne veselice, tako da z zdravniki, duhovnom, strežaji in norimi vred je bilo vseh skupaj 300 na balu. Plesali so v najlepšem redu navadne plese; pili in jedli so kot najpametnejši ljudjé do treh zjutraj; celó nič žalega se ni zgodilo, — očitna priča, da pust ima čudovito dvojno moč: iz pametnih ljudí dela nôre, iz nôrih pa pametne — Že več dní preiskujejo v dunajskih štacunah platno, ker nedavnej se je v neki kemiški učilnici primerilo, da je bila srajca nekega učenca, ki je imel v delavnišnici opraviti, v kratkem černa postala. Berž preišejo ta čudni prikazek in najdejo, da je platno bilo z arseničnim svincom (mišico) navdano, kterega goljufni fabrikanti v mongo mešajo, da se platno hitreje ubeli, je gladkeje, na videz lepše in tudi težje, zdravju pa škodljivo. Čeravno se žalibog! mnogim avstrijanskim fabrikantom ne more v čast reči, da bi vselej pošteno mero dajali in se še druzih nepoštenost ne ukrivičili, se vendar smé upati, da pri nobenem domačem platnu ne bojo gori popisane, zdravju škodljive sleparije našli. Pomina vredna je pa na vsako vižo ta nova goljufija. — Po uradnem naznanilu je lansko leto na cesarskih železnicah v vsem skupaj 17 ljudí po nesreči ob življenje prišlo, 24 pa poškodovanih bilo; med popotniki ni nobeden življenja zgubil, poškodovanih jih je bilo 5; vsa ostala nesreča je zadela le ljudí, ki imajo z vozovi opraviti. Ako se prevdari obila množica ljudí, ki se leto in dan pelje po železnici, gotovo to število nesrečnikov v primeri z nesrečami po navadnih cestah ni veliko. — Politične novíce poslednjih dní so redko vsejane. Švajcarsko-pruska pravda se ne odmotuje sicer tako hitro kakor se je mislilo, vendar se bo izmotala z lepo. — Angležko-perziški razpor, pred nekimi dnevi še hud viditi, je danes zelo krotke natore. — Najvažniša novíca je, da se angležka in francozka vlada poslednje dní resno pomenjate: kako bi z zedinjeno močjo udarila nad Kitajce (Kineže), ki bojo berž ko ne sedaj prišli na versto, da jih bote tiste vladi, ki se ponašate, da nosite bandero „omike in svobode“ po svetu, prijele za „kito“. — V Avstralii je postava oklicana, ktera zapoveduje, da vsak gospodar mora na svojem polji vès osát pokončati. Dobra postava! Da bi pač povsod veljala! — Dunajska policija po pravici ojstro kaznuje ljudí, ki živino terpinčijo. Tako je nedavno mogel neki mizarsk mojster precej veliko kazen v dnarjih plačati zato, ker je svojemu fantu ukazal, da je mogel ujeto podgano z gorečo tresko tako dolgo pod trebuhom smoditi, dokler ni poginila. Nadležno ali škodljivo žival pokončati ima vsak človek pravíco, hudobno pa je terpinčiti, nobeden. — Neki Angležz se bahaje vpričo sila bogatega ogerskega kneza Esterhazy-a s svojim bogastvom med drugim pravi, da ima blizo 20.000 ovác. „Koliko?“ — ga vpraša Esterhazy. „20.000!“ — mu odgovorí Angležz. „To ni ravno taka sila“ — ga zaverne Esterhazy — „če se ne motim, ima moj oče ravno toliko — ovčarjev. — Repata zvezda cesarja Karola V., ki so jo zvezdogledi že leta 1848 pričakovali, se ima letos prikazati. Imé ji je po slavnem cesarji Karolu V., ker ga je pripravila, da se je odpovedal vladarstvu in se v Estramuduri v samostan podal.

Knez Jure in gospá lahna.

Národna pesem iz Kerškega otoka [1]).

Od hlapčića do diklice [2])
Če dva žejna [3]) spropivahta,
U skrovitih mestih ležasta,
Za njih mi nigdor nezna;
Neg sam vaptar [4]) u tom gradu,
Pod Runiškom [5]) vojska leži,
A knez Jure [6]) zece lovi:
Pred pifari [7]) vojsku broji.
Gospa lahna [8]) s klinca [9]) gjeda [10])
Ter knezu Juru govori:
„Natež [11]) ti kneže na moj grad,
Va moje svitle komore [12])
Na moje centane [13]) postije,
Na moje bile lancune [14]).
Na moju bilu ruku spat!“
„„A to ja gospe i željah;
Al se ja bojim hinjenja““ [15]).
„Neboj se kneže ti toga:
Ja imam rajšeg [16]) peteha [17]),
Još rajšijeg vaptara,
Kî nas ote probuditi,
Kî nam 'te pravit ka j' doba“.
Kad oni malo prospahta:
Počne peteh pivati,
A rajši vaptar vaptati
Poče se kneže spravljati.
Njemu gospa govori:
„Lezi! sprolezi [18]) kneže mlad
Još ni zora bili dan,
Žarko sunce z' gore van;
Sinoć je peteh juj [19]) zobal,
A rajši vaptar vino pil,
Pak sta oba manena [20]),
Jer neznaju ka j' doba“.
Kad oni malo pospahta:
Tot je zora bili dan,
I žarko sunce z' gore van.
„„Pogubi te gospe tmâ [21])
Kak si mene pogubila!
Krajaj [22]) mi gospe lancune,
Ter me kalaj [23]) pod balkune [24]):
Jur je vojska moja
Deleč puta putovala,
I bašelek [25]) poplinila
Zorun (m) ga je razdilila
Svakomu junaku po kitu;
A svojemu gospodinu:
Vrana konja i divojku““.
Kad pride kneže na zemju
Prične kneže spropivati,
„„Jel još kuda, kadi, ki? [26])
Tki je s' tujun (om) jubum noćeval
I glavicu škapulal?““ [27])
Urodila mu šenica
I sveka dobra srićica.

---

[1]) Da je v tej pesmi toliko laških, španjskih in nemških besed, je vzrok, ker so ob tem času Nemci v teh krajih gospodarili; mnogo Ilirov je bilo pomešanih v straži Frankopanovi in mnogo so imeli opraviti z metropolitani v Mlecih (Benetkah), — godilo pa se je to ob časih križanskih vojsk. Pesem je najberže iz 15. veka, ker Jure Frangepan je bil v pervi polovici 15. stoletja gospodar Virka (na otoci) in Modruša na Horvaškem. Znamenito je, da se še v tej pesmi nahaja dual, kterega so Serbi in Iliri popolnoma zgubili, razun nekterih oblik, ktere so ostale, pa so le v množnem številu v navadi, p.: oči, očiuh, očima; uši, ušiuh, ušima in v drugih imenih v mnž. štv. s skloni na ima in ama, p.: ženam in (ženama). — [2]) Od hlapčića do diklice etc. = to pesem naj pojó mladenči in deklice. — [3]) V govoru se l večkrat ne izgovarja, p.: zubje, grabje, hmej, namesto zublje itd. — [4]) Vaptar = vahtar, Wächter. — [5]) Runiška — dve ure od Verbnika — ni zdaj nič sledú. — [6]) Jur Frankopan. — [7]) Il piffaro, neka pišalka — otroci si jo narejajo iz jesenovega lubja ter jej pravijo: sopelica ali pa pifarica. — [8]) Lahna = žlah(t)na. — [9]) Iz okna — iz line. — [10]) Gleda. — [11]) V staro-dalmatinskih pesnikih v pomenu nemškega „hingezogen werden“; poslovica: kadi se tić zleže, onamo nateže (strebt hin). — [12]) Kamra — izba, lašk. la camera. — [13]) Zarobljene (z robci ozaljšane). — [14]) Rijuhe. — [15]) Hlinjenja. — [16]) Buden — morda od „rad = lubens, gern, willig, tedaj munter, ker: qui lubens, est et vigil (?). — [17]) Petelina. — [18]) Lezi, polêži. — [19]) Tudi ljulj = ljulika (lolium). — [20]) Omamljena, ker juj in vino sta omamljiva. — [21]) Pogubi te gospe tma; primerjaj Homer. Il. kn. V. 3. 10. — [22]) Na koncu (kraji) skup vezati. — [23]) Vlaški calare = spuščati. — [24]) Pod okna. — [25]) Bašelek — deklicam najmilija rožica, ktera se na vsakem oknu nahaja, kjer je kaka deklica doma; mladenči pa zvečer (še zdaj) bosilje s kako palico k sebi potegnejo, ter si razdelé in okinčani zjutraj hodijo pred hišo. — [26]) Kadi, kuda, ki: ali je še kdo gdegod, kje, kdo? — [27]) Ricuperar = prizadobiti — spet dobiti.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.